

*Олена Миколаївна Соколовська**канд. філол. наук, доц.*

e-mail: olenahalahan@yahoo.com,

*Центральноукраїнський національний
технічний університет, м. Кропивницький*

ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КРИЗИ

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) країни та її регіонів відіграє вирішальну роль в економічному розвитку в умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів. Вона забезпечує можливість нарощування виробництва за допомогою розширення попиту на зовнішніх ринках, збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП) та валютних надходжень, залучення іноземних інвестицій, створює передумови розвитку вітчизняних підприємств на інноваційній основі. Згідно ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» вона охоплює різноманітні види діяльності – імпорتنі й експортні операції товарами і послугами, міжнародну фінансову, кредитну, науково-технічну діяльність, спільну підприємницьку діяльність між суб'єктами ЗЕД тощо. Найбільш поширеною формою є зовнішня торгівля, яка сприяє не лише розвитку вітчизняного виробництва, але й кращому задоволенню потреб населення та підвищенню якості життя. Водночас в умовах економіки відкритого типу надмірна залежність країни та її регіонів від зовнішньої торгівлі створює певні загрози для соціально-економічного розвитку як країни, так і її регіонів.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні досліджувалися багатьма вітчизняними вченими, ці дослідження особливо активізувалися в перше десятиліття XXI століття, коли Україна проходила процедуру вступу до Світової організації торгівлі. В цей час багато відомих вчених аналізували проблеми і перспективи для України інтеграції в світовий економічний простір, що висвітлено в публікаціях О. Амоші [1], В. Гейця, А. Мазаракі [2], Т. Мельника [3], Д. Лук'яненка, А. Поручника, Л. Антоноук [4] та багатьох інших. На сучасному етапі дослідження проблем ЗЕД опікуються багато вітчизняних науковців, цікавими є роботи М. Козік [5], С. Кулицького [6], Л. Черчик [7], В. Бугас [8], О. Павлова [9]. Найчастіше аналіз здійснюються на макrorівні, галузевому рівні та рівні підприємств. Однак стан зовнішньої торгівлі та її динаміка в різних регіонах значно відрізняється, що суттєво впливає на загальний соціально-економічний розвиток регіонів. Аналіз розбіжностей зовнішньоекономічної діяльності у регіонах та визначення проблем і ризиків в умовах економічної кризи, що розгортається, має як теоретичне, так і прикладне значення.

Метою статті є аналіз стану і тенденцій зовнішньої торгівлі в регіонах України, проблем її розвитку в умовах кризи та умов нарощування експортного потенціалу регіонів.

Виклад основного матеріалу. Важливою складовою економіки України та її регіонів є зовнішньоекономічна діяльність підприємств, яка сприяє створенню

додаткових робочих місць та підвищенню зайнятості, формуванню значної частки ВВП, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, економічному зростанню та забезпеченню економічної безпеки України. Однак ці переваги від участі в міжнародній співпраці реалізуються не повною мірою, оскільки розвиток ЗЕД в Україні здійснюється у вигляді зовнішньої торгівлі. При цьому основну частку – майже 80% – займає торгівля товарами. Сьогодні розвинені країни швидкими темпами збільшують торгівлю послугами. Саме відстали країни чи ті, що розвиваються, які концентруються на міжнародній торгівлі товарами, виконують роль сировинних додатків, у той час як розвинені країни створюють і розвивають ліквідні послуги, в першу чергу високотехнологічні.

Зовнішня торгівля України в останні роки характеризується низкою негативних тенденцій: непропорційними темпами зростання обсягу міжнародної торгівлі, перевищенням імпорту над експортом і від'ємним сальдо товарообігу, незадовільною структурою експортно-імпорتنих операцій, де в експорті переважають сировинні товари, а в імпорті – машини і обладнання та інша високотехнологічна продукція. Так, за період 2016-2018 рр.: експорт зріс з 45,1 до 57,3 млрд дол., на 27,1%; імпорт зріс з 44,6 до 63,5 млрд дол., на 42,4%; коефіцієнт покриття експорту імпортом знизився з 1,01 до 0,9 [10, с. 9].

Структура зовнішньої торгівлі за товарними групами представлена у табл. 1. Дані таблиці свідчать, що в структурі експорту переважають продукти рослинного походження (майже 26%), найбільше – зернові культури, при цьому частка їх суттєво зросла відносно 2013 р. Друге місце займають недорогочінні метали – 20,5%, в основному чорні метали. Експорт більш високотехнологічної продукції (хімічної, машин, обладнання, транспортних засобів) суттєво скоротився і в 2018 р. був менше 15%.

У структурі імпорту переважає саме високотехнологічна продукція машинобудування (32%), частка якої зростає, та паливні матеріали (20%). Отже, країна стає в технологічному розвитку все більше залежна від зовнішнього світу. Це вказує на те, що Україна все більше набуває ознак сировинного додатку великих держав і все більше скочується на узбіччя технологічного розвитку. Зі слабо розвинутою інноваційною економікою Україна займає досить вразливе місце в міжнародній системі поділу праці.

Незважаючи на те, що в Україні відбуваються інтенсивні інтеграційні процеси, передусім з ЄС, розвиток зовнішньої торгівлі стикається з низкою проблем, що обумовлено багатьма чинниками:

Товарна структура зовнішньої торгівлі України за найбільш вагомими групами у 2013 та 2018 рр., % до всього обсягу [11]

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт		Імпорт	
	2013*	2018	2013*	2018
II. Продукти рослинного походження	14,2	25,8	3,4	3,0
10 зернові культури	10,2	19,2	0,4	0,3
V. Мінеральні продукти	11,5	9,7	29,4	21,4
26 руди, шлак і зола	6,1	7,2	1,0	0,9
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	4,3	1,7	27,9	20,0
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6,4	3,9	11,1	12,3
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	28,1	20,5	6,5	6,0
72 чорні метали	23,0	17,5	2,9	2,1
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	11,0	8,9	15,6	21,9
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	5,3	1,8	7,7	10,1

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

відсутність цілісної і виваженої загальнонаціональної парадигми і стратегії розвитку міжнародної інтеграції та торгової політики на основі пріоритету національних інтересів України та програми реалізації пріоритетних завдань;

невизначеність напрямів спеціалізації українського експорту з позицій розширення зовнішніх ринків збуту та проникнення у високотехнологічні ніші, відсутність дієвої підтримки експортерів з боку держави;

низька конкурентоспроможність більшості українських експортних товарів на світовому ринку внаслідок технологічної відсталості виробництв, низької інноваційної активності підприємств, невідповідності технологічних стандартів міжнародним нормам;

надмірна залежність вітчизняних товаровиробників від імпорту енергоносіїв та технологічного обладнання, зростання цін на які знижують ефективність виробництва;

труднощі з залученням прямих іноземних інвестицій, що стримує технологічний розвиток підприємств та можливості випускати якісні товари.

У регіонах України має місце суттєва диференціація рівня та динаміки зовнішньо-економічної діяльності, про що свідчить обсяг і структура зовнішньої торгівлі товарами (табл. 2). Найбільшими регіонами-експортерами товарів є м. Київ (25% експорту до загального обсягу), на другому місці – Дніпропетровська область (15,8%), далі ідуть Донецька (9,3%), Запорізька (6,2%), Львівська (4,4%), до обсягів експорту якої наближаються Миколаївська та Полтавська. В усіх інших регіонах частка не перевищує 3%, а найменшу частку обсягу експорту мали Луганська (0,3%), Чернівецька (0,4%) та Херсонська (0,5%). У третини регіонів обсяги експорту в 2019 р. відносно 2018 р. зменшилися, найбільше в Луганській та Закарпатській.

Таблиця 2

Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2019 р.* [12]

Регіони України	Експорт		у % до загального обсягу	Імпорт		у % до загального обсягу	Сальдо, тис. дол.
	тис. дол. США	у % до 2018		тис. дол. США	у % до 2018		
1	2	3	4	5	6	7	8
Україна	50060335	105,8	100,0	60783662,32	106,3	100,0	-10723326,8
Вінницька	1455522,8	101,8	2,9	631607,1	112,2	1,0	823915,7
Волинська	694011,3	96,4	1,4	1455619,2	106,4	2,4	-761607,9
Дніпропетровська	7907994,5	102,4	15,8	5521799,0	104,9	9,1	2386195,5
Донецька	4633454,5	95,6	9,3	2222934,4	98,9	3,7	2410520,1
Житомирська	719162,7	108,7	1,4	568556,0	106,9	0,9	150606,7
Закарпатська	1489958,0	89,8	3,0	1471207,3	97,1	2,4	18750,7
Запорізька	3080720,1	91,2	6,2	1529298,1	86,8	2,5	1551422,0
Івано-Франківська	911614,7	104,6	1,8	833743,6	100,0	1,4	77871,1
Київська	1948493,4	105,0	3,9	4110845,9	112,9	6,8	-2162352,5
Кіровоградська	707025,4	135,5	1,4	250130,5	95,1	0,4	456894,9
Луганська	152851,1	75,3	0,3	252941,4	88,7	0,4	-100090,3
Львівська	2202046,4	116,2	4,4	3086323,6	114,0	5,1	-884277,2
Миколаївська	2152565,3	101,9	4,3	988963,9	133,6	1,6	1163601,4
Одеська	1384236,3	83,0	2,8	1880415,4	121,6	3,1	-496179,1
Полтавська	2102927,4	110,3	4,2	1360182,5	100,1	2,2	742744,9
Рівненська	440168,9	107,1	0,9	382580,7	128,0	0,6	57588,2

1	2	3	4	5	6	7	8
Сумська	883384,5	110,1	1,8	656440,4	90,8	1,1	226944,1
Тернопільська	434272,1	96,0	0,9	450008,3	107,4	0,7	-15736,2
Харківська	1415077,8	110,6	2,8	1744788,8	100,3	2,9	-329711,0
Херсонська	268128,7	99,3	0,5	406162,1	123,9	0,7	-138033,4
Хмельницька	642384,2	100,7	1,3	563906,6	126,3	0,9	78477,6
Черкаська	863607,0	109,9	1,7	477380,8	119,9	0,8	386226,2
Чернівецька	213837,3	106,9	0,4	208606,2	149,4	0,3	5231,1
Чернігівська	807420,2	107,0	1,6	419286,2	86,8	0,7	388134,0
м.Київ	12492712	121,9	25,0	25682013,2	109,1	42,3	-13189300,8

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Обсяги імпорту також були найбільшими майже в тих же самих регіонах: в м. Києві (42,3% до загального його обсягу), Дніпропетровській області (9,1%), Київській області (6,8%), Львівській (5,1%) та Донецькій (3,7%) областях. Майже половина імпорту здійснюється підприємствами м. Києва та Київської області, а найменшу частку має Чернівецька область (0,3%). У більшості областей імпорт зростає більшими темпами порівняно з експортом, що обумовило від'ємне сальдо торгового балансу. В цілому по Ук-

раїні перевищення імпорту над експортом становило 21%, а в м. Києві та Київській області – більш ніж у два рази. Важливим показником, який характеризує міру збалансованості зовнішньоекономічної діяльності регіону є коефіцієнт покриття експортом імпорту. Якщо цей показник більше 1, то регіон має експортну орієнтацію свого господарського комплексу, його значення менше одиниці свідчить про імпорту залежність економіки регіону. За цим показником регіони України надмірно стратифіковані (табл. 3).

Таблиця 3

Коефіцієнт покриття експортом імпорту в окремих регіонах [13, с. 389]

Регіони України	2016	2017	2018
Регіони з найвищим коефіцієнтом покриття експортом імпорту			
Вінницька	3,28	2,99	2,54
Дніпропетровська	1,70	1,53	1,47
Донецька	3,09	2,18	2,16
Запорізька	2,30	2,24	1,92
Кіровоградська	2,32	1,76	1,98
Миколаївська	2,43	2,43	2,85
Черкаська	1,63	1,53	1,97
Регіони з найнижчим коефіцієнтом покриття експортом імпорту			
Волинська	0,52	0,52	0,53
Луганська	1,22	0,86	0,71
Харківська	0,69	0,74	0,74
Львівська	0,75	0,73	0,70
Київська	0,58	0,51	0,51
М. Київ	0,53	0,49	0,44

Найбільш експортно-орієнтованими регіонами є Миколаївська, Вінницька, Донецька області, експортна орієнтація Дніпропетровської і Запорізької областей має тенденцію до зменшення. Ці регіони є найбільш експортозалежними. Друга група відноситься до імпортозалежних.

Для регіонів нарощування експортного потенціалу стає потужним джерелом соціально-економічного розвитку. Однак це можливо при удосконаленні його структури, підвищенні в загальному обсязі експорту частки високотехнологічної продукції та товарів зі значною часткою доданої вартості. В умовах сировинного експорту виникають значні ризики, особливо в період глибокої фінансової, політичної та економічної кризи, в якій опинилась вітчизняна економіка. Змен-

шення попиту та цін на сировинні товари на світових ринках ставить під загрозу розвиток цілих галузей.

Слід відзначити, що в багатьох регіонах зовнішня торгівля має значну частку у валовому регіональному продукті (ВРП). Так, у 2017 р. обсяг експорту у відсотках ВРП у Дніпропетровській області склав 59,8%, у Запорізькій області – 60,8%, у Львівській області – 27,9%. Однак аналогічний показник зовнішньоторговельного обороту (експорту+імпорту) був значно вищим: у Дніпропетровській області – 98,8%, у Запорізькій області – 87,9%, у Львівській області – 67,3%¹.

Велика частка зовнішньоторговельного обороту у ВРП свідчить про значну залежність регіональної економіки від зовнішніх ринків. В умовах нестабільності

¹ Розраховано автором на основі даних Нацбанку України щодо середнього курсу долара у 2017 р. та джерела [13].

та кризових явищ на глобальному рівні така залежність негативно впливає на динаміку регіонального соціально-економічного розвитку. У зовнішньоекономічній діяльності українських товаровиробників переважає низькотехнологічний експорт, що робить її вразливою до змін кон'юнктури світового ринку. За оцінкою В. Галасюка Президента Української асоціації Римського клубу, світова криза вдарить по економіці України сильніше, ніж в інших країнах. Це обумовлено тим, що українська економіка дуже відкрита і вразлива для зовнішніх чинників. Так, в Україні експорт становить 45% ВВП, а імпорт – 54%, тоді як в США експорт та імпорт складають лише 12% та 15% ВВП відповідно. США спираються переважно на внутрішнє споживання, а Україна на зовнішні ринки, при цьому експортує в основному сировину, а імпортує готову продукцію [15]. Ослаблення глобальної економіки зменшить попит на сировину в світі і зробить її дешевшою. Це зменшить український експорт, створюючи умови для знецінення гривні. В умовах падіння доходів держави, бізнесу і населення відбудеться скорочення імпорту. Кабінет Міністрів України зробив прогноз щодо скорочення експорту на 5,5% і скорочення імпорту на 10%. В таких умовах постраждають найбільше ті регіони, в яких частка експорту або імпорту у відсотках до ВРП є найвищою. В умовах кризи важливим є підтримання та нарощування експортного потенціалу паралельно з розвитком внутрішнього ринку.

Протягом останніх років вітчизняному експорту властиві суттєві трансформації внаслідок як євроінтеграційних процесів, так політичних та воєнних викликів. Після підписання Угоди про зону вільної торгівлі з ЄС Україна втратила найбільший ринок збуту – Російську Федерацію, а військова агресія з її боку посилила зміну вектору зовнішньоекономічної діяльності. Для України нині Європейський Союз стає основним зовнішньоторговельним партнером. Відбуваються позитивні тенденції у сфері торгівлі України та Європейського Союзу, однак сальдо зовнішньої торгівлі з ЄС залишається від'ємним. Основною причиною цього є частковий доступ до європейських ринків через неспроможність національного виробника скласти конкуренцію постачальникам товарів та послуг ЄС. Також переважно більшу частку у товарах, які постачаються на європейський ринок, займають напівфабрикати та сировина, тобто товари з низькою доданою вартістю. Це є наслідком структурної слабкості української економіки, де домінують низькотехнологічні III і IV уклади і яка змушена бути орієнтованою на експорт сировинних товарів.

Диверсифікація та розвиток експортного потенціалу регіонів та удосконалення його структури в бік збільшення частки високотехнологічних товарів є важливим чинником сталого розвитку регіонів України. Як відзначає М. Козік, проблема розширення експортних можливостей регіонів та розвитку їх експортного потенціалу є складною і різновекторною, її вирішення вимагає системного підходу до вдосконалення управління ЗЕД і здійснення комплексу організаційно-економічних, управлінських і техніко-технологічних заходів, що сприятимуть посиленню конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках [5]. Це можливе лише за умови вкладення капіталу та впровадження сучасних інноваційних розробок у пріоритетні галузі,

суттєвої модернізації регіональних промислових комплексів. На рівні регіонів передусім необхідна розробка та реалізація ефективної регіональної стратегії зовнішньоекономічної діяльності. Вона має базуватися на основі всебічного вивчення та аналізу кон'юнктури світових ринків, виявлення попиту на продукцію регіональних товаровиробників та цільових ринкових ніш, запровадження сучасних технологій та підвищення конкурентоздатності продукції.

Науковці пропонують багато заходів щодо забезпечення зростання експортного потенціалу країни та регіонів. Ще у 2003 р. колектив науковців Інституту економіки промисловості на чолі з академіком М. Чумаченком обгрунтував, що найбільш ефективними заходами розвитку експортного потенціалу є: фінансове сприяння держави вітчизняним експортерам; замість виключно фіскального, посилення стимулюючого впливу податкової системи України; зниження розмірів державного мита; послаблення втручання держави у зовнішньоекономічну діяльність підприємств; створення з використанням можливостей науково-дослідних центрів та українських закордонних установ системи інформації щодо сучасних досягнень вітчизняної та закордонної науки і техніки, а також передового підприємницького досвіду; надання державної підтримки у сфері сертифікації продукції і послуг до вимог євростандартів; створення Центру сприяння доступу українських експортерів на зовнішні ринки (антидемпінгові процедури, юридично-консультативні функції, кредитування і страхування експорту) [14]. Слід відзначити, що ці слушні пропозиції залишилися нереалізованими.

Науковці виділяють різноманітні групи чинників впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств і регіонів: зовнішні чинники макросередовища, безпосередні чинники середовища зовнішньоекономічної діяльності підприємств; внутрішні чинники мікросередовища [7]. Основними групами зовнішніх чинників, що стримують розвиток експортної діяльності підприємств, є нестабільність розвитку глобального середовища, періодичні фінансово-економічні кризи (криза 2008–2010 рр., нині світ входить у потужну кризу, обумовлену розповсюдженням захворюванням коронавірусом); високим рівнем конкуренції на світових ринках; бар'єрами входу на ринки розвинутих країн; сформованим розподілом сфер та зон впливу й спеціалізацією провідних компаній світу. Для підприємств гальмом є низький технологічний рівень виробництва та інвестиційної привабливості, що не дає змоги отримати достатньої кількості фінансових ресурсів для розвитку підприємств, упровадження сучасних технологій, технічного переоснащення, наукових розробок, упровадження інновацій. Для більшості сфер діяльності характерні тривалі терміни окупності інвестицій, що в умовах несприятливої динаміки цін та інфляційних процесів роблять ризикованими модернізаційні заходи. Саме це перешкоджає досягненню високої конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках.

У 2017 р. була схвалена Експортна стратегія України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки [16]. Однак вона була розроблена без опрацювання інших важливих стратегій економічного розвитку – стратегій промислового та інноваційного розвитку, тому не могла забезпечити

вирішення проблем і суттєвий розвиток експортного потенціалу.

На макрорівні негативний вплив мають: дестимуляційна кредитна (недоступність кредитних ресурсів), податкова (конфіскаційний характер), валютна та митна політики держави, нестабільна політична ситуація в Україні, високий рівень корупції й недовіри до держави як гаранта виконання угод та контрактів, неформальні відносини між органами державної влади й бізнесом, лобіювання інтересів олігархічних кланів. Слід відзначити і проблеми у правовому полі. Незважаючи на активне використання міжнародних норм, законодавча база України у сфері ЗЕД недосконала. Особливо громіздка процедура збирання документів і реєстрації суб'єктів ЗЕД. Суттєвим недоліком вважається відсутність чіткої стратегії та недосконала зовнішньоекономічна політика держави. Варто вказати на не завжди обґрунтовані й прозоро сформульовані адміністративні заходи, зокрема це стосується нетарифного регулювання ЗЕД [7].

Формування ефективного механізму розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів та нарощування експортного потенціалу зусиль регіональних органів влади та організацій підприємців і промисловців щодо: проведення експертизи і розробки пропозицій з модернізації правового поля, яке регулює розвиток ЗЕД; налагодження системи достовірної інформації щодо ситуації на зовнішніх ринках, які мають найважливіше значення в експорті регіональної продукції; створення спеціалізованих інформаційно-консультативних служб з зовнішньоекономічної діяльності у регіональних центрах; проведення активної роботи щодо зниження та оптимізації податкового навантаження на експортні операції, розробка такого механізму оподаткування, який би поєднував фіскальні та стимулюючі функції; організація оперативної роботи в напрямі активного просування і захисту інтересів вітчизняних експортерів за кордоном; запровадження мотиваційних механізмів щодо нарощування обсягів експорту товарів і послуг у сфері малого та середнього бізнесу.

Висновки. Зовнішньоекономічна діяльність та міжнародна торгівля є потужним чинником розвитку економіки регіонів. Позитивним є зростання зовнішньоторгового обороту. Однак проведене дослідження виявило проблеми і негативні тенденції у розвитку зовнішньої торгівлі регіонів України, які проявилися у надмірній регіональній диференціації зовнішньоекономічної діяльності, переважній сировинній структурі експорту, надмірній експортній та імпорتنій залежності багатьох регіонів, що робить вразливою їх економіку від ситуації на зовнішніх ринках. В умовах нової економічної кризи, що розгортається у зв'язку з пандемією коронавірусу, умови ЗЕД підприємств України будуть ускладнюватися. Тому важливо створювати в регіонах сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Більшість регіонів України мають недостатній експортний потенціал, що обумовлено низьким рівнем технологічного розвитку, низьким рівнем конкурентоспроможності продукції підприємств та труднощами виходу на зовнішні ринки. Обґрунтована необхідність запровадження низки правових, організаційних, фінансово-економічних заходів для диверсифікації та розширення експортних можливостей регіонів України.

Перспективами подальших досліджень є розробка пропозицій щодо формування механізму управ-

ління зовнішньоекономічною діяльністю регіонів та формування більш потужного експортного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Амоша О.І., Кабанов А.І., Стариченко Л.Л. Проблеми вітчизняної вугільної промисловості у світлі вступу України до Світової організації торгівлі / НАН України, Ін-т економіки пром-ті. Донецьк, 2006. 68 с.
2. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : [монографія] : у 2 ч. Ч. 2 / за ред. В.М. Гейця, А.А. Мазараки. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 273 с.
3. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. *Міжнародна економічна політика*. 2008. Вип. 1-2. С. 241-271.
4. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Антонюк Л.Л. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія: В 2 т. Київ: КНЕУ, 2006. 350 с.
5. Козік М. О. Вплив експортного потенціалу на розвиток господарського комплексу регіонів в умовах активізації євроінтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 20. С. 111-114.
6. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 10. С. 39-52.
7. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С. 21-24.
8. Бугас В.В., Самійленко М.А. Реалії зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних і іноземних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/> (дата звернення: 02.04.2020).
9. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір : монографія / авт.: О. І. Павлов, В. А. Самофатова, Т. А. Кулаковська [та ін.] Одеса : Астропринт, 2019. 272 с.
10. Зовнішня торгівля України. Статистичний збірник. Державна служба статистики. Київ, 2019. 172 с.
11. Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2013 та 2018 роки. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2020).
12. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2019 році. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2020).
13. Регіони України 2019. Статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.04.2020).
14. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи / [відп. ред. М. Г. Чумаченко]. Ін-т екон. пром-ті НАН України. Донецьк: Юго-Восток, 2003.
15. Галасюк В. Почему мировой кризис ударит по Украине сильнее, чем кажется. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/svitova-kriza-i-ukrajina-chomu-vse-girshe-nizh-zdayetsya-viktor-galasyuk-50077437.html> (дата звернення: 03.04.2020).
16. Про схвалення Експортної стратегії України ("дорожньої карти" стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-p>.

17. Алавердян Л. М., Романенко О. В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005> (дата звернення: 03.04.2020).

References

- Amosha O.I., Kabanov A.I., Starychenko L.L. (2006). Problemy vitchyznianoї vuhilnoi promyslovosti u svitli vstupu Ukrainy do Svitovoi orhanizatsii torhivli [Problems of the domestic coal industry in the light of Ukraine's accession to the World Trade Organization]. Donetsk, IIE of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Heits V.M., Mazaraki A.A. (Eds.). (2008). Priorytety natsionalnoho ekonomichnoho rozvytku v konteksti hlobalizatsii nykh vyklykiv [Priorities of national economic development in the context of globalization challenges]. In 2 parts. Part 2. Kyiv, Kyiv National University OF Trade and Economics [in Ukrainian].
- Melnyk T. (2008). Eksportnyi potentsial Ukrainy: metodolohiia otsinky ta analiz [Export potential of Ukraine: evaluation methodology and analysis]. Mizhnarodna ekonomichna polityka – International economic policy, Issue 1-2, pp. 241-271 [in Ukrainian].
- Lukianenko D. H., Poruchnyk A. M., Antoniuk L.L. (2006). Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku [Management of international competitiveness in the context of globalization of economic development]. In 2 vol. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].
- Kozik M. O. (2015). Vplyv eksportnoho potentsialu na rozvytok hospodarskoho kompleksu rehioniv v umovakh aktyvizatsii yevrointehratsiinykh protsesiv [Influence of export potential on the development of the economic complex of regions in the conditions of intensification of European integration processes]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 20, pp. 111-114 [in Ukrainian].
- Kulytskyi S. (2018). Zovnishnia torhivlia Ukrainy: stan, problemy u perspektyvy [Foreign trade of Ukraine: state, problems and prospects]. *Ukraina: podii, fakty, komentari – Ukraine: events, facts, comments*, 10, pp. 39–52 [in Ukrainian].
- Cherchuk L. (2015). Osnovni problemy zovnishno-ekonomichnoi diialnosti pidprijemstv Ukrainy [The main problems of foreign economic activity of Ukrainian enterprises]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of the Lesia Ukrainka East European National University*, 2, pp. 21-24 [in Ukrainian].
- Buhas V.V., Samiilenko M.A. (2018). Realii zovnishnoekonomichnoi diialnosti vitchyznianskykh i inozemnykh pidprijemstv [Realities of foreign economic activity of domestic and foreign enterprises]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 1. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/> [in Ukrainian].
- Pavlov O. I., Samofatova V. A., Kulakovska T. A. et al. (2019). Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy v systemi hlobalnykh konkurentnykh vidnosyn: ahropodovolchyi vymir [Foreign economic activity of Ukraine in the system of global competitive relations: agro-food dimension]. Odesa, Astroprint [in Ukrainian].
- Zovnishnia torhivlia Ukrainy. Statystychnyi zbirnyk [Ukraine's foreign trade. Statistical collection]. (2019). Kyiv, State Statistics Service [in Ukrainian].
- Commodity structure of foreign trade for 2013 and 2018. Statistical information. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Regional volumes of foreign trade in goods in 2019. Statistical information. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Regions of Ukraine 2019. Statistical collection. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Chumachenko M. H. (Resp. Ed.). (2003). Investytsiina polityka v Ukraini: dosvid, problemy, perspektyvy [Investment policy in Ukraine: experience, problems, prospects]. Donetsk, Yuho-Vostok [in Ukrainian].
- Galasyuk V. Pochemu mirovoy krizis udarit po Ukraini sil'ne, chem kazhetsya [Why the global crisis will hit Ukraine more than it seems]. (n.d.). Retrieved from <https://nv.ua/ukr/biz/experts/svitova-kriza-i-ukrajina-cho-mu-vse-girshe-nizh-zdayetsya-viktor-galasyuk-50077437.html> [in Russian].
- Pro skhvalennia Eksportnoi stratehii Ukrainy (“dorozhnoi karty” stratehichnoho rozvytku torhivli) na 2017-2021 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 hrudnia 2017 r. № 1017-r [On approval of the Export Strategy of Ukraine (“road map” of strategic trade development) for 2017-2021: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 27, 2017 № 1017-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-p> [in Ukrainian].
- Alaverdian L. M., Romanenko O. V. (2019). Suchasni realii ta perspektyvy rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy z inshymy krainamy svitu [Modern realities and prospects of Ukraine's foreign trade development with other countries of the world]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 4. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7005> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.04.2020
Прийнято до друку 14.04.2020

Формат цитування:

- Соколовська О. М. Проблеми зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 97-102. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).97-102](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).97-102)
- Sokolovska O. M. (2020). Foreign trade concerns of Ukraine and its regions under the global crisis. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (38), pp. 97-102. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).97-102](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).97-102)